

TEIJO PIILOINEN

A female pole vaulter in a blue athletic top with 'FINLAND' and 'CRAFT' logos is celebrating on a red track, holding the Finnish flag high with both arms. In the background, two male pole vaulters are visible: one in a dark singlet and white shorts, and another in a white singlet with a circular logo and dark shorts. The scene is set at an outdoor stadium with spectators in the stands.

SUOMALAISEN SEIVÄSHYPYN TARINAT

DOCENDO

**TEIJO
PIILONEN**

***SUOMALAISEN
SEIVÄSHYPYN
TARINAT***

DOCENDO

Etukannen kuvat: Wilma Murto juhlii EM-kultaa 2022 (Jesse Väänänen/SUL).
Antti Kalliomäki hyppää olympiakisoissa 1976 (Jorma Pouta/Lehtikuva).
Joppe Lindroth on lajin ensimmäinen suomalainen arvokisamitalisti (Oy Amatör Ab).

Takakannen kuvat: Wilma Murto MM-kisoissa 2023 (Ben Stansall/AFP/Lehtikuva).
Eeles Landström ja EM-kultamitali 1958 (Lehtikuva).

Hankkeen tukemisesta kiitokset Journalistisen kulttuurin edistämissätiölle
sekä opetus- ja kulttuuriministeriölle.

Copyright © Teijo Piilonen ja Docendo 2023
Docendo on osa Werner Söderström Osakeyhtiötä

Kansi: Jaakko Lemetyinen
Taitto: Keski-Suomen Sivu Oy

ISBN 978-952-382-655-7

Painettu EU:ssa

SISÄLLYSLUETTELO

Terveisiä hiljaisten seiväshyppäjien kerhosta 9

1. TAKAISIN MITALIKANTAAN NAISTEN SEIVÄSHYPPY 1994–2023 ... 13

(tuloskehitys 280–485)

Münchenin unohtumaton ilta.....	13
”Haluatko voittaa kisan?”.....	15
Zweibrückenin ihmehyppy kasaa paineita.....	17
Harharetkeltä tärkeää oppia.....	18
Haastajasta tulee haastettu.....	21
Kohti globaalia unelmaa.....	23
Kahden huippuhyppääjän luotsina.....	25
Valmentajalegendan palaute lämmittää.....	27
Nikkanen raivaa tietä.....	28
Natureskelua Kalevan kisoissa.....	30
Telinevoimistelusta seiväshyppyyn.....	32
Hetkessä Suomen ykköseksi.....	33
Liian usein dopingtestiin.....	34
Tie avattu uudelle sukupolvelle.....	36

2. VARHAISVUODET JUOKSIJOIDEN VARJOSSA 1892–1947 39

(tuloskehitys 251–423)

Korkeushyppäystä sauvan avulla.....	39
Kolmen metrin haamuraja.....	41
Parkkimäen Pyllistyksestä olympiakisoihin.....	42
Joppe Lindroth Euroopan huipulla.....	44
EM-mitali kylmäpäisellä taktikoinnilla.....	45
Reinikan veljeksillä ”kruppia ja voimaa”.....	47
Hitlerin kanssa stadionilla.....	49
Kairento saunottaa Richardsin.....	51
Hääjuhlasta tulee surujuhla.....	52

3. SEIVÄSHYPPYSTÄ KASVAA MENESTYSLAJI 1948–1961..... 55

(tuloskehitys 425–458)

Kataja on yllättää amerikkalaiset.....	55
Reissumiehenä Rautavaaran kanssa.....	57
Sukellus avannosta toiseen.....	59
Pipopää haluaa ”sähinää”.....	60

Ensimmäisen seiväsbuumin synnyttäjä.....	62
Piironen ikuistaa reissunsa	63
Seiväshyppääjän pojasta rallitähti.....	65
Landström hallitsee hermonsa.....	66
Pesäpallosta seiväshyppyyn.....	69
Olympiahaave toteutuu 1952	70
Canhamin lyömätön tarjous.....	72
”Onko Kekkonen hyvä johtaja?”	74
Tyly viesti Adolf Ehrnroothilta	75
Uran pahin pettymys	77
Sutinen joutuu voimistelutuomariksi	80
Landström keskellä yökerhokohua	82
Roubanis aliarvioi Landströmin	84
Olenius kurittaa kilot Landströmistä.....	85
Tarzan, Jane ja Cheetah	87
Ankio päättää Landströmin valtakauden.....	88
4. LASIKUITU MULLISTAA LAJIN 1962–1964	91
(tuloskehitys 475–500)	
”Lasifiberi” sekoittaa tilanteen.....	91
Lasikuituseipäät saapuvat 1961	93
Ikuiset ennätysmiehet	97
Olenius näkee Nikulan lahjakkuuden.....	98
Ankio hakee oppia Kaliforniasta.....	100
Seiväs pamahtaa kuin kivääri.....	101
”Papin poika” saa nimensä takaisin.....	103
ME lämmittää kolean juhannuksen	105
Seipäät paukkuvat Kalevan kisoissa.....	108
Säleet lähellä kaulavaltimoa	110
Vain kolmoisvoitto kelpaa	112
Kekkonen häviää Nikulalle	115
Pajulahden ihmehyppyt 500, 505 ja 510	117
Järjestäjät ovat pilata ME-hypyn	118
Pihka vie ennätyksen.....	119
Morris ennätysiin Suomessa	121
Mittauksissa epäselvyyksiä.....	122
Olenius naureskelee syytöksille.....	125
Seiväsjuhakan taustat paljastuvat.....	126
Kurinpitovaliokunta ei löydä huomautettavaa	129
Oleniuksella kaikki keinot käytössä.....	132
Yhden aikakauden päätös	134
Lepopaikka Ruotsalaisesta	135
5. SEIPÄÄN TAIVUTTAMISEN OPPIVUODET 1965–1971	139
(tuloskehitys 500–531)	
Lihaksilla ei ole Alzheimerin tautia	139
”Kai pystyt vielä korkeutta hyppäämään?”	141

Hyppääjä lainaa energiansa seipäälle	143
Voitanko seipään vai seiväs minut?	145
Seipäät katkeavat Pehkorannan alla	146
Käärmeitä ja nokkosia hyppypaikalla.....	148
Pehkoranta myöntää dopingkoikeilun.....	149
Ivanoffille oppia sikalan takana.....	151
Vaaleanpunaisia kuoria ja sydämenkuvia.....	152
Ryöstö New Yorkissa.....	154
Tiiviisti töissä EM-kisojen alla	155
Alarotu, rämpäinen trapetsitaiteilija	157
Jämijärven Chaplin	159
Törmäyksiä liiton herrojen kanssa.....	161
Maine pelottaa työnantaja.....	163
Mustakari tunnustelee lasikuitua	165
Suomi taas Euroopan huipulla	167
Englannin taito Beatlesin lauluista	168
Kahden Suomen ennätyksen päivä.....	170
Yhdellä seipäällä olympiafinaalissa	173
Vastustajien tulokset paranevat äkisti	175

6. LASIKUITU HALTUUN 1972–1983 177

(tuloskehitys 541–566)

Kalliomäki lähentelee maailmanennätystä	177
Jäätynyt purukasa piti pehmentää	179
Oi Odessa! Historiallinen EM-titteli	181
”Jalkaa ei saa amputoida”	182
Huippuvuodet kipulääkkeen voimin	184
Olympiahopeaa ja ME-yrityksiä	186
Fibingerová näyttää mallia punttisalilla	188
Pudas loikkii paljain jaloin.....	190
Välillä pitää päästä nirvanaan	192
Pudaksen EM-hyppy jää historiaan	194
Suuri pettymys Lenin-stadionilla	197
Leikkaus palauttaa nopeuden	199
Iso hyppy Arkadianmäelle.....	201
Kulttuurimatalla Varsovassa	202
Raita Sport tuo seipäät.....	204
Kentiltä olympiakaukaloihin.....	205
Kalevan kisojen mustat hevoset.....	207
Mäki-Lohiluoman ME-yritys	208
Hyppääjästä muusikko ja Transitmies	210

7. HAAVEITA KUUESTA METRISTÄ 1984–1999 213

(tuloskehitys 567–582)

Vastatuuli tasoittaa olympiafinaalia.....	213
Jokkeri pistää vauhtia harjoituksiin.....	215
Jaska Jokusen kanssa Australiassa	217

Nykänen ihmettelee seiväshyppääjiä	219
Suomen ennätys unissa ja kentällä	222
Nimikirjoituksia ranskalaistytöjen kaulaan	224
Lehtonen, maailman toiseksi nopein	227
Jäykkä seiväs ei katkea	230
580 hypänneiden suomalaisten kerho	231
Vain huiput pärjäävät taloudellisesti	233
Kerrankin Bubkan edellä	235
Bubka alehinnalla Kuortaneelle	237
Painajainen Helsingin EM-finaalista	239
Kalevan kisojen mitalirohmu: 4+4+4	241
Ei muutosta muutoksen vuoksi	243
8. ENNÄTYSJAHDISSA 2000-LUVULLA 2000–2023	247
(vuoden 1993 SE yhä voimassa 1.9.2023)	
Nopeita ratkaisuja ennen kuoppaa	247
Kilpailusta suoraan punttisalille	249
400 metriä seipään kanssa	251
Vain kultamitali kiinnostaa EM-Göteborgissa	252
Bergius viskaa piikkarit roskiin	254
”En alkaisi ikinä hyppäämään seivästä”	257
Suomen vihatuimmat miehet	259
Mies joka voitti Duplantisin	261
9. LAJIKULTTUURIA VAALIMALLA KOHTI TULOKSIA	265
Tarvajärvi tuo auringon	265
Mutapainin ystävät	267
Mäki-Lohiluoma saa veteraanit liikkeelle	269
Hall of Famesta Seivästalliin	270
Seiväshyppääjä Delta Rhythm Boysiin	272
Vanhemmat yhä vähemmän mukana	274
Tuhosiko Rippon Suomen seiväshyppää?	275
Huipulle yltävistä pitää huolehtia	277
Hauskaa kun pystyy nauttimaan	279
10. LÄHTEET	282
Haastattelut	282
Kirjallisuus	283
Lehdet	284
11. HENKILÖHAKEMISTO	289
12. TILASTOT	297

TERVEISIÄ HILJAISTEN SEIVÄSHYPPÄÄJIEN KERHOSTA

Maailmassa on kahdenlaisia ihmisiä: seiväshyppääjiä – ja niitä, jotka haluaisivat olla seiväshyppääjiä. Letkautus on suosittu ensin mainitun ryhmän parissa ja kertoo terveestä itsetunnosta, huumorista ja ennen kaikkea hyvästä yhteishengestä, joka on siivittänyt monia seiväshyppääjiä saamaan itsestään kaiken irti harjoituksissa ja kilpailuissa.

Suomen seiväshyppy oli Euroopan ja hetkittäin jopa maailman huijulla 1950–1970-luvuilla. Edellisestä arvokisamitalista oli kulunut kuitenkin 43 vuotta, kun tätä kirjaa ruvettiin suunnittelemaan syksyllä 2021. Mitaliton putki päättyi jo seuraavana vuonna, kiitos Wilma Murron upean suorituksen. Hänen Euroopan mestaruutensa merkitystä Suomen seiväshypulle on vaikea liioitella. Monet tätä kirjaa varten haastatteleman laji-ihmiset kertoivat katselleensa finaalia kyyneleet silmissä. Wilma osoitti, että mitalittomina vuosina tehty pohjatyö ei mennyt hukkaan. Lajin ystävien uskoa on koeteltu, mutta seiväshypyn tietotaito ei ole maasta sittenkään hävinnyt.

Suomi saavutti vuosina 1948–1978 seiväshypystä enemmän arvokisamitaleja kuin keihäänheitosta tai mistään muusta yleisurheilulajista. Merkittävää on myös se, että ainoa suomalaisen tekemä maailmanennätys yleisurheilun hyppylajissa on juuri seiväshypystä, Pentti Nikulan juhannuksena 1962 hyppäämä 494.

Nikula ylitti myös ensimmäisenä maailmassa viiden metrin rajan. Tämä tapahtui Pajulahden hallissa helmikuussa 1963, jolloin hallituloksilla ei ollut vielä virallista ennätysarvoa. Puolisen vuotta kisan jälkeen Suomessa puhkesi skandaali, kun kävi ilmi, että kilpailun mittauksissa oli epäselvyyttä. Todellisuudessa Nikulan hypyt korkeuksista 500, 505 ja 510 olivat aikalaisten todistusten mukaan 490, 495 ja 500.

Suomen urheiluliitto SUL oli tutkivinaan asiaa mutta teki kaikkensa tukahduttaakseen keskustelun asiasta ja hävitti lopulta kuulustelu-pöytäkirjat ja muun asiaan liittyvän aineiston. Sekä Pentti Nikula että asian esille nostaneet urheilijat joutuivat tapauksen sijaiskärsijöiksi. Mittauksista oli vastuussa valmentaja Valto Olenius, pitkän päivätyön lajin eteen tehnyt ”seiväsprofessori”. Karismaattisena henkilönä hänellä oli vahva ote myös SUL:n johtajiin.

Tapauksesta on jo yli 60 vuotta, joten aika on kypsä asian taustojen valottamiseksi. Onni onnettomuudessa on se, että Nikulaa voidaan joka tapauksessa pitää ensimmäisenä viiden metrin ylittäjänä hänen hypättään kymmenen senttiä yli todennäköisen mittavirheen.

Mitalit ja ennätykset ovat kirsikoita kakun päällä, mutta jokainen tietää, että kakku maistuu ilman kirsikkaakin. Urheilu-uran päätyttyä harva laskee mitaleitaan ainakaan sillä mielellä, että ne olisivat tärkein palkinto kovasta harjoittelusta ja urheilulle uhratusta ajasta. Seiväs-hyppääjät ovat tästä hyvä esimerkki; ystävyys ja yhteydenpito entisiin kilpakumppaneihin on jatkunut monilla vuosikymmeniä.

Tässä kirjassa muistellaan suomalaisten edesottamuksia arvokisoissa mutta tärkeimmässä roolissa ovat tarinat tulosten takana. Parhaat tarinat kerrottaneen edelleen seiväshyppääjien saunailloissa ja ”symposiumeissa”, mutta monet ovat avanneet muistojaan avoimesti myös tätä kirjaa varten. Kiitän lämpimästi kaikkia haastattelemani hyppääjiä, valmentajia ja muita laji-ihmisiä. Erityiskiitokset pitkistä ja antoisista juttutuokioista Eeles Landströmille, Risto Ankiolle ja Aulis Kairennolle. Puhuin viimeisen kerran Eeleksen kanssa toukokuussa 2022, reilu kuukausi ennen hänen kuolemaansa. Hän oli täynnä intoa ja virittelemässä tukiryhmää eräälle nuorelle hyppääjälle.

Kiitos Seivästalli ry:lle, joka oli valmis lähtemään hankkeeseen mukaan. Seivästalli tekee vahvaa työtä lajin eteen – toivon että tämä kirja on osaltaan edistämässä seiväshypyn lajikulttuuria ja sitä kautta myös menestystä.

Kiitos ystäväilleni ja kollegoilleni Juha Kanervalle ja Pekka Holopaiselle kirjan esiluvusta ja hyvistä huomioista.

Elokuvasa *Kaasua, komisario Palmu* on legendaarinen kohtaus, jossa tuomari Lanne kehittää Palmun kuulusteltavana ollessaan hätä-

valheen Hiljaisten seiväshyppääjien kerhosta. En tiedä, mistä kirjailija Mika Waltari keksi tuon repliikin, jonka näyttelijä Toivo Mäkelä lausuu elokuvassa jäljittelemättömällä tyyllillään.

Kiitän sitä tosielämän ”hiljaisten seiväshyppääjien kerhoa”, joka tapaa kokoontua Liikuntamylyssä Helsingissä. Eivät he tosin hiljaisia ole, kärsivällisiä kylläkin. Se on hyvä, sillä puuseipään kasvattina minulla on tekemistä lasikuidun haltuun ottamisessa.

Helsingin Tapanilassa 5. syyskuuta 2023
Teijo Piilonen

Wilma Murto palautti Suomen seiväshypyn arvokisojen mitaleille vuoden 2022 EM-kisoissa 44 vuoden tauon jälkeen.

1.

TAKAISIN MITALIKANTAAN NAISTEN SEIVÄSHYPPY 1994–2023

[TULOSKEHITYS 280–485]

Wilma Murron kypsyminen arvokisavoittajaksi vaatii vuosien työn mutta myös retken harhapoluille. Kauas on tultu vuoden 1994 Kalevan kisoista, joissa vielä naureskeltiin naisten seiväshypyille. Lajin uranuurtaja Teija Saari tekee ennätyksiä niin tiuhaan tahtiin, että Urheiluliitto haluaa säästää dopingtesteissä.

” On helppo olla itsevarma, kun fysiikka ja tekniikka ovat kunnossa. Kisa voi silti hajota, jos ei pysty hallitsemaan päätään siinä tilanteessa.”

(Wilma Murto)

MÜNCHENIN UNOHTUMATON ILTA

Ilta on pimentynyt Münchenin olympiastadionilla keskiviikkona 17. elokuuta 2022. Rimassa on korkeutta 485. Suuri osa stadionin yleisöstä on jäänyt jännittämään hienoa seiväskilpailua ja sen huipentumaa. Suomessa Ylen lähetystä seuraa 1,5 miljoonaa katsojaa.

Wilma Murto aikoo hypätä vaikka on juuri varmistanut Euroopan mestaruuden. Miksi ihmeessä?

Pieni pikakelaus taaksepäin, korkeuteen 465. Se on liikaa viidelle finaaliin selvinneelle hyppääjälle. Jäljelle jäävät Murto, Kreikan Katerina Stefanidi ja Slovenian Tina Sutej. Stefanidi ja Sutej ovat liitäneet kaikki korkeudet ensimmäisellään, sen sijaan Murto pääsi 455 ja 465 vasta toisellaan.

470 vaikeuttaa suomalaisen asemia entisestään, sillä Stefanidi ylittää sen ensimmäisellään, kun taas Murto ja Sutej pudottavat.

Tässä kohtaa alkaa taktikointi; Murto jättää kaksi hyppyä seuraavaan korkeuteen pidettyään lyhyen neuvonpidon valmentajansa Jarno Koivusen kanssa.

Sutej ei taktikoi vaan jatkaa yrittämistään ja ylittää 470 toisella yrityksellään.

Rima nousee korkeuteen 475, joka olisi uusi Suomen ennätys. Sutej – yli, Stefanidi – yli, Murto – yli hänkin. Hieno suoritus, mutta järjestys pysyy samana: Stefanidi johtaa Sutej toinen, Murto kolmas.

480 muuttaa asetelmat. Sutej pudottaa, Stefanidi pudottaa, Murto ylittää. Nyt on olympiavoittajan ja maailmanmestarin Stefanidin vuoro taktikoida ja jättää kaksi yritystä seuraavaan korkeuteen. Sutej jatkaa samasta korkeudesta ja pudottaa kaikki kolme yritystään, joista viimeinen on todella lähellä onnistua.

Jäljellä on kaksi kilpailijaa, kun rima on 485:ssä. Stefanidi pudottaa, Murto pudottaa.

Toiset yritykset: Stefanidi juoksee hyppynsä läpi – Murto on nyt varmistanut mestaruutensa!

Vastoin odotuksia Murto ei lähde tuulettelemaan vaan kävelee Koivusen luo, huikkaa tälle nopeasti jotain ja palaa tuima ilme kasvoillaan vauhdinottoradan päähän.

Jopa Koivunen huolestuu, sillä jos lataus on purkautunut, on jäykällä seipäällä hypätessä loukkaantumisvaara.

Stefanidi ja Sutej poseeraavat juoksuradalla valokuvaajille Kreikan ja Slovenian liput harteillaan, mutta hekin kääntyvät katsomaan, mitä seiväspaikalla oikein tapahtuu.

Murto lähtee vauhtiin, ponnistaa, nousee korkealle, ylittää 485, ei hipaisuakaan rimaan! Tuuletukset alkavat jo ilmassa. Patjalla hän peittää kasvonsa käsiinsä, tunteet purkautuvat ilon kyyneleinä. Se on tässä, hän näyttää järjestäjille, ei enää hyppyjä.

Kanssakilpailijat yhtyvät reilusti iloon ja tuulettavat innoissaan. Ensimmäisinä onnittelemaan tulevat Tanskan Caroline Bonde Holm, pitkän yhteisen taipaleen Murron kanssa hypännyt Elina Lampela ja sitten Katerina Stefanidi.

”HALUATKO VOITTA KISAN?”

Murron mestaruus tiesi sitä, että suomalainen seiväshyppääjä oli ulkoratojen arvokisamitaleilla ensimmäisen kerran 44 vuoteen. Vuonna 1978 Antti Kalliomäki ja Rauli Pudas hyppäsivät hopeaa ja pronssia Prahan EM-kisoissa.

Tapa, jolla Murron mestaruus tuli, ei jättänyt ketään kylmäksi. Kolme Suomen ennätystä samassa kisassa, parannusta yhtenä iltana kolmeitoista senttiä. Myöhemmin tv:n katsojat valitsivat sen vuoden sykähdyttävimmäksi urheiluhetkeksi.

Mestaruus oli palkinto pitkästä työstä, sillä Murto oli käynyt urallaan läpi rajut oppivuodet.

– Ennen finaalia puhuin valmentajan kanssa, että nyt ei tarvitse mennä opettelemaan mitään. Että riittää pitkälle, jos teen sen mitä osaan, Murto kertoo.

Itseluottamus ei horjunut, vaikka pudotuksia tuli kovimpien kilpailijoiden jyrätessä korkeudesta toiseen ilman pudotuksia. Minkälainen neuvonpito käytiin siinä vaiheessa, kun Wilma jätti 470:n pudotuksen jälkeen kaksi hyppyään seuraavaan korkeuteen?

– Taisin kysyä, että haluatko voittaa kisan. Ei Wilma siihen mitään varsinaisesti vastannut vaan sanoi, että nyt vaihdan seipään ja etäisyyttä, valmentaja Jarno Koivunen muistelee.

Kun Murto sanoi vaihtavansa seivästä, hän otti käteensä välineen, jota oli kokeillut ensimmäisen kerran kuukautta aiemmin Eugenien MM-kisoissa korkeudessa 470. Silloin ei tullut ylitystä, mutta Koivusen mukaan ne olivat tärkeitä hyppyjä. Uusi seiväs oli jo tosipaikassa testattu, joten siihen tarttuminen ei tuntunut ylivoimaiselta.

Murto avasi seiväshypyn saloja Me Naisten jutussa lokakuussa 2022: *”Kun seiväs osuu maahan, isku tuntuu ensimmäisenä oikean käteni nyr-*

kissä, se on putkella vasenta ylempänä. Energia kulkee oikeasta kädestä katkeamatonta linjaa vasemman jalan varpaisiin, koko kroppa jännittyy C-asentoon, lataa energian seipääseen ja pakottaa sen taipumaan. Sillä hetkellä kehossa ei ole yhtään jännittymätöntä kohtaa.”

Niin, miksi Murto lähti yrittämään korkeutta 485 Stefanidin epäonnistuttua ja voiton jo ratkettua?

– Olin psyykannut itseni joka tapauksessa seuraavaan yritykseen, koska Stefanidi olisi voinut onnistua. Tuskin olisin hypännyt viimeistä yritystäni, jos toinen yritykseni olisi epäonnistunut, Murto sanoo.

”Vielä juostessa tunnistan nimeni kenttäkuulutuksessa, kuulen yleisön taputukset tai musiikin. Hypätessä en enää kuule mitään, ilmassa tulee aivan hiljaista”, Murto kuvaili Me Naisissa.

Valmentaja Koivunen näki ennalta monta merkkiä siitä, että EM-kisoissa olisi mahdollisuudet mihin vain. Edellisellä viikolla hyppääjä kellotti ennätöksensä 2,14 sekuntia 20 metrin lentävällä lähdöllä. Verryttelyhyppy finaalipäivänä olivat sen näköisiä, että Koivunen sai pidätellä innostustaan.

– Toki seiväshyppy on laji, jossa on lukemattomia muuttujia, jotka vaikuttavat kisan kulkuun, hän korostaa.

Vaikka Murto tiesi, että on finaaliin lähtiessään kunnossa ja ”osaa tämän homman”, mestaruus oli ennen kaikkea osoitus mielenhallinnasta. Sitäkin oli pitkäjänteisesti opeteltu psykologi Hannaleena Ronkaisen avulla.

Murto sanoo kokeneensa pitkään, ettei saanut itsestään parasta irti arvokisoissa, ja sitä hän on Ronkaisen kanssa työstänyt menestyksekkäästi: ennen EM-voittoa hän oli Eugenen MM-kisoissa kuudes ja vuonna 2021 olympiakisoissa viides.

– On helppo olla itsevarma, kun fysiikka ja tekniikka ovat kunnossa. Kisa voi silti hajota, jos ei pysty hallitsemaan päätään siinä tilanteessa, hän tietää.

Münchenissä Murto mietti vain sitä, että seuraavasta korkeudesta pitää taas päästä yli, kun muut tekivät puhdasta pöytäkirjaa hänen edellään. Muiden tekemisiin kun ei voi tässä lajissa vaikuttaa. Klisee, mutta niin totta.

ZWEIBRÜCKENIN IHMEHYPPY KASAA PAINeita

Kun Wilma Murto tarttui seipääseen ensimmäisen kerran 9-vuotiaana, hänen ei tarvinnut kuulla ihmettelyjä siitä, hyppäävätkö tytötkin seivästä. Hän syntyi vuonna 1998, ja laji tuli MM-kisojen ohjelmaan jo vuonna 1999, vähän tulevan hyppääjän 1-vuotispäivän jälkeen.

4-vuotiaana yleisurheilukouluun menneen Murron nimen alta löytyy lajin suomalaisesta nettiraamatusta Tilastopajasta tuloksia monipuolisesti eri lajeista. Teini-ian alettua ykköslajin valinta oli kuitenkin selvä.

Turun seiväskouluista tuttu Jarno Koivunen otti lupauksen hoiwiinsa. Samassa tiimissä oli hyvänä esimerkkinä Wilmaa kymmenen vuotta vanhempi Minna Nikkanen, joka oli alle 20-vuotiaiden Euroopan mestari ja nostanut naisten seiväshypyn uskottavaksi lajiksi Suomessa.

Jo 17-vuotiaana Murto oli kuronut eron Nikkaseen lähes kiinni – ja meni ohi hallikisassa Saksan Zweibrückenissä tammikuun lopulla vuonna 2016. Alle 20-vuotiaiden maailmanennätys parani seitsemän senttiä, ja ennätys oli edelleen Murron nimissä syyskuussa 2023.

Wilma Murto löysi kisassa vähintään samanlaisen flow'n kuin EM-Münchenissä. Oma ennätys heilahti 16 senttiä ylöspäin, ja samassa kilpailussa tuli kaksi nuorten maailmanennätystä. Hän olisi voinut lopettaa jo ensimmäisen jälkeen, mutta kisaa kannattaa jatkaa, kun kulkee. Vielä 471:n jälkeen hän teki kaksi yritystä korkeudesta 477. Flow oli sama, mutta muuten Murto näkee kisoissa eroja.

– En silloin tiennyt yhtään, mitä tein, valmentaja kyllä tiesi. Se oli junioriurheilijan tekemistä, Münchenissä olin aikuinen huippu-urheilija ja tiesin tarkasti itsekkin, mitä pitää tehdä, hän sanoo.

Ita ei alkanut hyvin, sillä seipäät olivat juuttuneet matkalle, ja Murto ehti jo tehdä harjoitushyppyjä lainaseipäillä ennen kuin omat välineet saapuivat viime hetkellä. Voitto tiesi puolestaan sitä, että Murto ei ehtinyt kyytiin, kun Nikkanen ja Koivunen kiirehtivät lentokentälle ja illan paluulennolle. Manageri Tero Heiska jäi suojattinsa kanssa hoitamaan dopingtestin ja muut ME:stä seuranneet velvoitteet.

Hyppääjän potentiaali oli tiedetty, tulos oli silti melkoinen pommi. Valmentaja Koivunen tosin oli vihjannut Heiskalle huipputuloksen mahdollisuudesta jo kesken erään marraskuun pimeydessä tehdyn harjoitusession. Wilma hyppäsi kymmenen askeleen vauhdilla niin hyvin, että Koivusen laskukaavojen mukaan hänellä näytti olevan eväät 470:n hyppyyn. Vaikka tulos tuntui utopistiselta, Koivunen sanoi sen ääneen.

– Wilmalle emme tietenkään puhuneet asiasta. Ja minähän olinkin väärässä, meni sentillä paremmaksi.

Huipputulos sai managerin puhelimen soimaan, eikä jatkossa tarvinnut enää nuukailla joka asiassa. Toinen puoli oli se, että yleisön ja median odotukset nousivat nopeammin kuin riman korkeudet. Koivunen tiesi, että kyseessä oli yksittäinen huippuonnistuminen ja että hypääjän taso oli oikeasti lähempänä 450:tä.

Onnistuminen avasi Wilmalle tien muun muassa kesäkuussa pariin Timanttiliigan osakilpailuun ja loppukesällä Rio de Janeiron olympiakisoihin. Murto oli tuona kesänä parhaiten Timanttiliigassa tienannut suomalainen reilun 3 000 euron ansioillaan. Ei huonosti, etenkin kun muistetaan, että myös miesten keihäänheitto kuului tuolloin lajivalikoimaan.

Murto selvitti kolmen arvokisan kesän mallikkaasti, vaikka alle 20-vuotiaiden MM-kisoissa tulikin monien mielestä ”vain” pronssia. Seuraavana vuonna iski ensin selkävamma ja sitten kantapäävamma, ja hän kilpaili ainoastaan ikäluokkansa EM-kisoissa. Pronssi oli siinä tilanteessa maksimisuoritus.

Kesällä 2018 tuli yksi nappikisa, kun Jyväskylän Kalevan kisoissa ylittyi 460. Muuten jopa 440 teki tiukkaa, ja tunnelma harjoituksissa alkoi kiristyä.

HARHARETKELTÄ TÄRKEÄÄ OPPIA

Kokeneet valmentajat tietävät, että hyväksi seiväshyppääjäksi tullaan vasta vuosien harjoittelulla. Tarvitaan nopeutta, oikeanlaista voimaa ja teknistä osaamista. Pitkään naishyppääjiä valmentanut Jarno Koivunen

kertoo, että naisilla prosessi kestää kauemmin kuin miehillä. Miehiin voima tarttuu paljon helpommin, ja he ovat nopeammin valmiita ottamaan vastaan esimerkiksi iskun, joka tulee kun seiväs lyödään kuoppaan.

Lähes kaikkien maailman parhaiden naishyppääjien ura on kulkenut samaan tyyliin: 450:n taso on saavutettu aika nopeasti, mutta sen jälkeen tuloskehitys on pysähtynyt tai ottanut takapakkia jopa 5–6 vuoden ajaksi. Näin eteni myös muun muassa Wilmaa kahdeksan vuotta vanhemman Stefanidin ura. Murto tarpoi samassa vaiheessa viime vuosikymmenen lopulla.

Nuoren urheilijan elämässä 5–6 vuotta on ikuisuus, eikä kaikkien usko kannan sen yli. Myös ulkopuoliset, etenkin lajia huonosti tuntevat, leimaavat urheilijan helposti menetyksi lahjakkuudeksi. Tällaisien arvioiden kuunteleminen vaatii paksua nahkaa urheilijalta.

Syksyllä 2018 pulpahti uutinen, että Wilma Murto vaihtaa Steve Ripponin valmennukseen. ”Jarno oli opettanut siinä vaiheessa minulle seiväshyppyä jo noin kymmenen vuotta. Meillä oli mennyt suoraan sanoen hermot toisiimme, ja tarvitsimme breikin”, perusteli Murto siirtoa pari vuotta myöhemmin Urheilulehdessä.

Yhteistyö Ripponin kanssa päättyi vain muutamassa kuukaudessa. Suurin osa suomalaisista seiväshyppyvalmentajista ei asiaa ihmetellyt, sillä australialaisvalmentajan tyyli vetää harjoituksia ei ollut heitä vakuuttanut. Alkuvuonna 2019 Mikko Latvala otti ilman valmentajaa jääneen Murron pikahälytyksellä talliinsa. Viiden metrin lupaus näytti suuren yleisön silmissä olevan hukassa, eikä näkemys tainnut ihan väärä olla. Syksyllä 2019 uutisoitiin Murron palaavan Turkuun Koivusen valmennukseen.

Oppia tuli nuorelle hyppääjälle kantapään kautta – nyt jo tervehtyneen. Tiet olivat eronneet sovussa, joten paluulle ei ollut esteitä, kun myös Koivusen muut valmennettavat hyväksyivät asian.

Julkisuuteen kierros näytti isolta harha-asteleelta, mutta se saattoi olla välttämätön sivupolku matkalla huipulle.

– Molemmat tarvitsivat hengähdystauon ja olivat sen jälkeen valmiimpia. Se ei ollut virheratkaisu vaan tärkeää pääomaa uralla, näkee vaiheita läheltä seurannut manageri Tero Heiska.

Joskus pitää mennä kauas nähdäkseen lähelle. Myös Murto oivalsi erilaisia tyylejä kokeiltuaan, että alkuperäinen nopeutta korostava Koi-vusen linja oli hänelle sopivin. Harharetkeltä vaikuttanut kierros osoit-tautui kuitenkin tarpeelliseksi.

– Jälkeenpäin ajatellen se oli yksi parhaita juttuja, joita olen urani eteen tehnyt. Se ei ollut helppo vaihe mutta antoi minulle perspektiiviä ja on maksanut itsensä korkojen kanssa takaisin, Murto sanoo.

Heti seuraavalla hallikaudella hän ylitti 460 ja alkoi taas saada hyp-päämisen ilosta kiinni. Koronakesää 2020 haittasi polvivamma, mutta valmentaja ja hyppääjä olivat päässeet takaisin raiteille.

Vuodella siirrettyjen Tokion olympiakisojen hieman erikoisessa sei-väskilpailussa tuli jaettu viides sija. Erikoisessa sikäli, että 450:stä rima korotettiin 470:ään, ja siinä vaiheessa peräti yhdeksän hyppääjää putosi leikistä ja sai tuloksekseen saman 450.

Murron suoritus oli kova, mutta ehkä vielä suurempi etappi uran kannalta oli Kalevan kisoissa Tampereella hypätty uusi henkilökohtai-nen ennätys ja SE 472. Sillä hän ylitti viimeinkin viisi ja puoli vuot-ta aiemmin juniorina hyppäämänsä ennätyksen, joka oli kummitellut mielessä pitkään.

– Aikamoinen apina oli roikkunut selässä monta vuotta. Tuo ennä-tys rauhoitti ja helpotti kummasti. Siitä koko vuosien jaksosta muis-tan päällimmäisenä vain sen, että hirveästi oli kaikenlaisia tapahtumia, Murto huokaa.

Kaikki näytti erinomaiselta, kun vuosi 2022 oli edessä kaksine ulko-ratojen arvokisoineen. Kunnes tammikuun lopulla Murto vuodatti Instagram-tililleen näin: ”Koko loppu hallikausi jää minulta väliin, ja sydämeni särkyy sen vuoksi.” Saatteena oli kuva, jossa näkyi paketoitu jalka ja kainalosauvat. Diagnoosina oli lopulta jalkapöydän murtuma, joka oli tullut, kun hyppy oli jäänyt kesken ja jalka osunut suoraan kuo-pan reunaan. Epäonnen hyppy oli suoritettu lainaseipäällä, koska Mur-ron omat välineet olivat olleet taas jossain lentoasemalla. Seipäiden jää-minen matkalle on nykyisin yleinen stressin aihe hyppääjille. Etenkin Wilmalle, jonka ei ole isokokoisena helppo löytää sopivia lainaseipäi-tä kilpasisarilta. Vaikka seipäitä löytyisikin, vieras seiväs on aina vieras seiväs.

– Nykyisin on korkea kynnyks lähteä hyppäämään lainaseipäällä, Murto vahvistaa. Hallikausi meni ohi, mutta mikä tärkeintä, vamma parani – ja kesällä 2022 tuli täysosuma.

HAASTAJASTA TULEE HAASTETTU

Suomen Urheiluliitto palkitsi Wilma Murron vuoden yleisurheilijana marraskuussa 2022. Tittelistä tekee entistäkin arvokkaamman se, että kandidaattina oli myös kestävyysjuoksun Euroopan mestari, estejuoksussa kultaa voittanut Topi Raitanen. Kolmella ennätysparannuksella EM-finaalissa oli varmasti vaikutuksensa, ehkä myös sillä, että Murto palautti Suomen perinteisen menestyslajin mitalikantaan 44 vuoden pitkän tauon jälkeen. Voiton merkitys on ollut valtava suomalaiselle seiväshyppy-yhteisölle.

Se ja kolme muuta Münchenissä saavutettua mitalia olivat tärkeitä myös koko Suomen yleisurheilulle. Eräs kokenut manageri luonnehti nimettömänä Ilta-Sanomissa, että ”Murto hyppäsi satojatuhansia itselleen ja miljoonia suomalaiselle yleisurheilulle”.

Murron onni oli, että hänellä oli manageri jo vuonna 2016, kun hän teki nuorten maailmanennätyksen. Euroopan mestaruuden jälkeen tilanne räjähti luonnollisesti potenssiin x, erilaisia pyyntöjä sateli päivitän oikealta ja vasemmalta, etenkin toimittajilta ja tv-kanavilta.

– Viimeksi vastasin kohteliaasti Masked Singer -ohjelman tekijöille, että ehkä sitten uran jälkeen. Tässä vaiheessa ei ole mitään mahdollisuutta mihinkään aikaa vievään, manageri Tero Heiska korostaa. Hän arvelee olevansa joidenkin mielestä inhottavan tarkka, mutta suunta-vaivat on sovittu yhdessä urheilijan ja valmentajan kanssa.

Heiskan ja Murron yhteistyö alkoi jo vuonna 2015. Ennen EM-voittoa Murrolla oli pitkät ja isot sopimukset Red Bullin, Puman ja Vehon kanssa menestyspykäläineen. Summista Heiska ei puhu.

Mitä EM-voitto muutti urheilijan kannalta? Ei juuri mitään, ja toisaalta kaiken, vastaa Wilma. Oman urheilijaidentiteetin kanssa uudessa tilanteessa tuli kuitenkin pieni kriisi, hän tunnustaa. Murto on urheilut aina ja on edelleen se sama urheilija, mutta kultamitali nostaa hänet suuren yleisön silmissä eri sfääriin.

Wilma Murto nosti seiväshypyn jälleen Suomen seuratuimpien lajien joukkoon ikimuistoisella Euroopan mestaruudellaan vuonna 2022. Samalla hän katkaisi suomalaishyppääjien 44 vuoden mitalittoman korpivaelluksen. Murron menestys sai jatkoa vuonna 2023 MM-kisojen pronssilla ja EM-hallikisojen kultamitalilla.

Vuosina 1948–1978 Suomi sai seiväshypystä enemmän arvokisamitaleja kuin keihäänheitosta tai mistään muustakaan yleisurheilulajista. Jakso alkoi Erkki Katajan olympiahopealla Lontoossa 1948 ja päättyi Antti Kalliomäen ja Rauli Pudaksen EM-mitaleihin Prahassa 1978. Eeles Landström ja Pentti Nikula olivat 1950- ja 1960-luvuilla koko Suomen yleisurheilun kuumimpia nimiä.

Suomalaisen seiväshypyn historia on täynnä menestystä, värikkäitä persoonia ja kiinnostavia tarinoita. Ne on kerätty tähän kirjaan, jota varten on haastateltu yli viittäkymmentä urheilijaa, valmentajaa ja muuta laji-ihmistä.

Tarjolla on uutta tietoa muun muassa 60 vuoden takaisesta Pajulahden hallikisasta, jossa Pentti Nikula hyppäsi ensimmäisenä maailmassa yli viisi metriä. Epäilyt mittausvirheestä johtivat ”seiväsjuhakaksi” kutsuttuun tapahtumasarjaan, jonka jälkipyykki jäi aikoinaan tyystin pesemättä.

TEIJO PIILONEN
on pitkän linjan urheilutoimittaja, joka on päättänyt itsekín yrittää opetella hyppäämään lasikuituseipäällä.

Kuva: Petri Mast

KL 79.11
ISBN 978-952-382-655-7

DOCENDO
www.docendo.fi

Kansi: Katse Design